

БАЙҒАЛИ ДОСЫМЖАНОВ

Халық артисі, әнші

Біздің опера театрының бірден шарықтап көтерілуіне халық ішінен шыққан дарындар: Күләш, Қанабек, Құрманбек, Манарбек, Ғарифоллалар себеп болды ғой деп ойлаймын. Және алғашқы опералар, кәдімгі опера дәрежесіне жетпегенмен, нағыз музыкалық драмалар – «Айман-Шолпан», «Шұғаның» өзі қазаққа таныс әндерді көп пайдаланды. Олардан кейінгі «Қыз-Жібек», «Жалбыр», «Ер-Тарғындар» әрі тыңдаушыларды операға жақындата түсті, әрі қазақтың халық әндерінің жаңа қырларын ашты.

«Қыз-Жібек» үшін Күләш, Құрманбек, Қанабек, Манарбек, әсіресе Ғарифолла Оралдың бұрын бұл жаққа белгісіз көп әндерін әкелді. Және олар сол әндерді дәл өзінің туған жеріндегі мәнерімен, ерекшелігімен айта келді ғой. Бұл операға көп байлық болды. Оның үстіне, сол опералармен жұмыс істеген композиторлар Евгений Брусиловский, Латиф Хамиди қазақ әндеріне өте құрметпен қараған. Ахмет Жұбанов пен тығыз байланыста жұмыс істеген, әрі ол кісімен үнемі кеңесіп отырған. Сонда өзіміздің оқыған, ұлттық композиторларымыз шыққанға дейін халық байлығын өте тиімді пайдаланған әрі сақтаған.

Алғашқы музыкалық, опералық дүниелердің басы қасында Күләш, Құрманбек, Ғарифоллалар үнемі қадағалап жүреді екен. Сонда халықтың өнері бұзылмасын десе керек.

Күләштің бір көрегендігін айтайын. Әуелде «Біржан-Сара» тек «Біржан» деп аталатын, Мұқанның қиялындағы опера да солай болатын. Жұмыс аяқтала келе комиссияның тыңдауында Күләш: «Осыны «Біржан мен Сара» деп атаса қалай болады?» деді. Сара шынында да Біржанмен қатар шыққан, тең тұрған толық образ еді, ол кісі соны қалт еткізбей байқады. Және Біржан сияқты сал-серімен қатар әйел аталуы қазақтың өнер жөніндегі түсінігіне де, құлағына да жақын, жылы естіледі. Бұл операны қабылдауға да жақсы әсер етеді. Соны Күләш әншілік түйсікпен сезді.

Мен ол кісімен Төлегенді, Біржанды, Малхазды, Айдарды айттым. Сол кездерімді өзім үшін шын бақыт, творчестволық байлық деп есептеймін.

Мен ол кісіден көп кіші едім, сондықтан әуелде ұялатынмын. Кейін өзім сұранып айтатын болдым. Күләш өзімен бірге партнерін ерте, былайша айтқанда, сүйрей жүретін.

Күләшпен айту, сахнаға бірге шығу – арнайы мектеп, үлкен сын және бақыт болатын.

Төлеген – Біржаннан да, Айдардан да қиын. Вокалдық жағынан емес, характер, образ жағынан Төлегенде әншіге материал аз. Сонымен бірге ол Жібекпен, Бекежанмен тайталасар бейне болу керек еді. Мен бұған Біржан,

Айдар сияқты қиын партиялардан кейін келсем де, оңай болды дей алмаймын. Оның үстіне қазақтың Қыз-Жібегі – Күләшпен айту қандай. Бұған театртанушылардың бейнелеуімен айтқанда, «тізең дірілдемей» шығуың керек. Күләштің әнші ретінде ұлылығы партнерінің кем-кетігін байқатпай, өзі демеп жіберетін. Ол әркімнің қолынан келе бермейді. Күләш – сөз жоқ ұлы әнші болатын. Ол кісінің әншілігі мен актрисалығы тең түсетін. Әншілерде бұлай кездесе бермейді.

Кім білсін, мүмкін ол кісіні толық түсіне де алмаған болармыз. Алғашқыларға қашан да қиын ғой...

Байғали Досымжанов маған қазақ сахнасының ханзадасы іспетті көрінетін. Биік, сұлу даусымен, таза әншілік техникасымен, сымбатты тұрпатымен, өңкей сері, ханзада, принцтердің образымен солай көрінетін. Өзі де артық сөйлемейтін, дауыс көтермейтін, кіммен болса да сыпайы, бірқалыпты сырбаз қарым-қатынасының өзі еріксіз сыйлататын.

Қазір де сол салмақты, сыпайы қалпымен әңгімені әрі қарай жалғайтындай көрініп еді. Бірақ ойға ма, өткенге ме, әлде тіпті өкінішке ме... бойлап кеткендей үндемей қалды. Әңгіме аяқталмады.

*С. Латиева. Бұлбұл: өмірбаяндық повесть-эссе. –
«Ана тілі» баспасы, 2010. – 182-184 б.*